

SKJULTE EIERE

– konsekvenser av skjult eierskap
og hvordan Norge kan bidra til mer åpenhet

TAKK!

Rapportforfatterne ønsker å rette en takk til alle som har bidratt til denne rapporten. En spesiell takk til de mange ekspertene som har stilt opp til intervju. Flere av disse har også bidratt med sitater til rapporten. Intervjuene inkluderte representanter fra BDO, DnB, Finans Norge, Finansdepartementet, Finanstilsynet, International Law and Policy Institute, Oslo Børs, Revisorforeningen, Skatt Nord, Skatt Øst, Skattedirektoratet, Statistisk sentral-byrå, og Økokrim. Brønnøysundregistrene har også bistått i form av skriftlig informasjon. Styringsgruppen, som har bestått av Helge Renå og Hanne Opsahl, har bidratt med uvurderlige kommentarer underveis.

Alle feil som måtte forekomme står selvsagt for forfatterens egen regning.

OM RAPPORTEN

Utgitt av Tax Justice Network – Norge.
Oslo, februar 2014.

Rapportforfattere: Sigrid Klæboe Jacobsen og
Peter Henriksen Ringstad.

Grafisk design: Heydays
Trykk: Hauknes Grafisk AS
ISBN 978-82-999163-1-8 (trykt)
ISBN 978-82-999163-2-5 (elektronisk)

Rapporten er utgitt med støtte fra

SKJULTE EIERE

– konsekvenser av skjult eierskap
og hvordan Norge kan bidra til mer åpenhet

FORORD

SKJULT EIERSKAP ET alvorlig samfunnsproblem som legger til rette for skatteunndragelser, miljøkriminalitet og økonomisk kriminalitet. Når det er mulig å skjule eierskap, reduseres eller elimineres også muligheten for kontroll. Dette bidrar til å redusere skatteprovenyet og undergraver velferdsstaten.

Skatteparadisenes konkurransefortrinn er å tiltrekke seg kapital som ikke beskattes eller rapporteres til myndighetene i innskyterens hjemland. Man kan være enig eller uenig i at noen land skal kunne tilby lav eller ingen skatt. Men argumentasjonen for behovet for hemmelighold uteblir.

Som gransker og etterforsker i over 20 år har jeg sett hva skjult eierskap kan føre til. Jeg har en rekke eksempler på norske selskap som kjøper tjenester eller varer fra selskap registrert i et skatteparadis, men med kontor i London. Og hvor utbetalingene fra selskapet i Norge skjer til selskaper i andre skatteparadis som Sveits eller Kypros.

De fleste av oss ønsker å vite hvem vi «handler med». Norske internasjonale selskaper har et voksende fokus og krav til å identifisere både hvem som er eierne av selskapene de gjør forretninger med og hvem som er mottaker av pengene som overføres (Ethical Investigative Due Diligence/ integritets-sjekk). De aller fleste transaksjoner mellom norske selskaper og utenlandske forretningsforbindelse vil naturligvis være helt lovlige.

Et interessant spørsmål er om norske selskaper i tillegg skal rapportere til norske myndigheter om hvem som er reelle eiere hos deres forretningsforbindelser. Jeg mener offentlig sektor bør gå foran. Krav om integritetssjekk bør utvides til stat, kommune og offentlig eide selskap og foretak, og det offentlige bør også lede an i forsterkede krav om mer åpenhet.

Denne rapporten gir en svært god oversikt over omfanget av skjult eierskap gjennom skatteparadiser, hvilke metoder som benyttes og gode eksempler på saker hvor skjult eierskap har vært et problem. Rapporten gir ikke minst et godt bidrag til å konkretisere problemene med skjult eierskap. Skjult eierskap blir som regel koblet til skatteparadis, men rapporten viser til norske saker som er kjent i media og således synliggjør at dette ikke bare er noe som gjelder «alle de andre».

Enkeltpersoners og selskapers vilje til å innbetale skatt fremtvinges av lovpålagte krav og risikoen for å bli kontrollert, og hvilke konsekvenser som manglende betaling av skatt og avgift kan medføre. Jeg ønsker velkommen en bred debatt om hvordan Norge kan bidra til å minske problemene knyttet til skjult eierskap.

Morten Torkildsen, BDOs granskingsenhet

INNHOLD

INNLEDNING	7
1. HVEM ER EGENTLIG EIER?	8
2. KONSEKVENSENE AV MANGLENDE ÅPENHET	10
3. SKJULT EIERSKAP OG NORSKE AKTØRER	17
4. METODER FOR Å SKJULE EIERSKAP	20
5. EIERSKAPSINFORMASJON SOM REGISTRERES I NORGE I DAG	24
6. INTERNASJONALE PROSESSER	26
7. ANBEFALINGER TIL NORSKE MYNDIGHETER	28
SLUTTNOTER	31

INNLEDNING

Manglende åpenhet i eierskap undergraver et rettferdig skattesystem og en velfungerende rettsstat. Skjult eierskap skaper også konkurransevridning og gjør det vanskeligere å avsløre innsidehandel og annen alvorlig kriminalitet.

DET DUKKER STADIG oftere opp avsløringer om skattesvik, korrupsjon og innsidehandel hvor eiere har skjult seg bak komplekse selskapsstrukturer i skatteparadis. Tax Justice Network har beregnet at over 130 000 milliarder kroner er skjult fra skattemyndigheter verden over av rike individer i skatteparadis.

Multinasjonale konserner benytter seg av komplekse konsernstrukturer som gjør det vanskelig å dokumentere og kontrollere hva som er konsernets faktiske skattegrunnlag. Resultatet er at flere store selskap betaler lite eller ingenting i skatt. Beregninger viser at over 5.000 milliarder kroner forsvinner årlig ut fra utviklingsland på grunn av skattetriksing i selskaper.

Økokrim har anslått at det i Norge årlig unndras 136 milliarder kroner hvert år og er én av grunnene til at de idag anser skattekriminalitet som den største trusselen mot den norske velferdsstaten. Nyere beregninger viser at tallet kan være så høyt som 420 milliarder kroner.

For at et skattesystem skal oppfattes som rettferdig av befolkningen, må alle skattebetalere behandles likt. Et skattesystem som er inkonsekvent, ufullstendig eller diskriminerer mellom ulike typer inntekt vil føre til at befolkningens skattemoral reduseres - hvem vil være den «nyttige idioten» som betaler når «alle andre» slipper unna?

Denne rapporten beskriver konsekvensene av skjult eierskap og hvilke metoder som brukes for å skjule eierskap. Avslutningsvis gir vi våre anbefalinger til norske myndigheter om hva de kan gjøre for å redusere omfanget av skjult eierskap. Her er en kortversjon av anbefalingene:

1. Regjeringen bør etablere et åpent register over egentlige eiere. Opplysningene må verifiseres og oppdateres.
2. Regjeringen bør sikre at den innførte land-for-land-rapporteringen for selskaper synliggjør hele konsernstrukturen og eierforholdene mellom datterselskap, og at den utvides til å gjelde for alle bransjer.
3. Regjeringen bør lage en egen handlingsplan mot skjult eierskap.

Per i dag vet vi alt for lite om skjult eierskap og beslektede temaer som skjulte pengestrømmer og skatteparadiser. Temaet er understudert. Derfor håper vi rapporten kan inspirere studenter generelt, og innen økonomi, juss og revisjon

spesielt, til å skrive om disse problemstillingene i sine bachelor- og masteroppgaver. Tax Justice Network - Norge bistår jevnlig studenter med å utarbeide aktuelle problemstillinger finne relevant litteratur og kontaktpersoner via våre nasjonale og internasjonale nettverk.

Denne rapporten gir en oppdatert kunnskapsstatus på temaet skjult eierskap og Tax Justice Network - Norge håper rapporten kan bidra til en mer opplyst og kunnskapsbasert offentlig debatt om dette viktige samfunnstemaet.

1. HVEM ER EGENTLIG EIER?

NÅR VI SNAKKER om «egentlig eier» mener vi en virkelig person, et menneske av kjøtt og blod, som eier eller utøver kontroll over et selskap.

I de fleste tilfeller vil det være enkelt å identifisere hvem som er egentlige eiere i Norge. Styremedlemmer og daglig leder registreres med fødselsnummer, navn og adresse i Brøn- nøysundregistrene. Eiere av aksjer registreres i Aksjonærreg- isteret med navn og fødselsnummer, eventuelt organisasjons- nummer hvis aksjen er eid av et annet selskap.

Men bildet kompliseres fordi svært mange selskaper har forgreininger til utlandet. Det er for eksempel mulig å op- prette et selskap i utlandet, og deretter opprette datter- selskaper eller filialer i Norge. Norske registre identifiserer ikke utenlandske egentlige eiere. Dermed er det omtrent umulig å oppdage nordmenn som har gjemt seg bak kom- plekse selskapsstrukturer i utlandet. Slike strukturer kan bli brukt til å unndra skatt, hvitvaske penger eller gjennomføre andre former for økonomisk kriminalitet.

FINN EIEREN

Hvem er den egentlige eieren i Figur 1? Det norske selskapet Ole AS er heleid av det svenske selskapet Dole AB. Men hvem står bak Dole AB? I Sverige trenger ikke selskaper offentlig- gjøre eiere som har en eierandel på under 50 prosent. Så hvis det for eksempel er tre eiere med like stor andel, som i dette tilfellet, vil vi ikke finne informasjon om hvem eierne er.

Er vi heldige kan Dole AB på forespørsel opplyse om at selskapet eies av tre selskaper registrert i henholdsvis Latvia, Finland og Estland, som igjen eies av et investeringsselskap i Irland. Dette eies igjen av et såkalt «trust» på Kypros.

Så hvem er den egentlige eieren av det norske selskapet? Den egentlige eieren som i siste ledd styrer og nyter godt av inntektene fra selskapsstrukturen er Onkel Skrue. Inntektene hans kommer inn på en hemmelig bankkonto i Sveits.

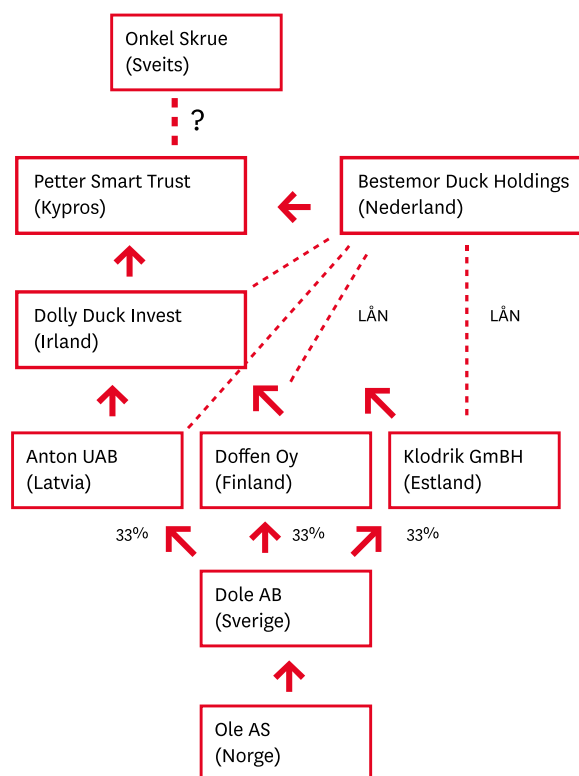
Dersom den egentlige eieren ønsker å skjule seg, slik Onkel Skrue har gjort i vårt eksempel, vil han eller hun være omtrent umulig å få avdekket fra Norge.

DEFINISJON AV EGENTLIG EIER

Organisasjonen Financial Action Task Force (FATF) definerer en egentlig eier slik: Den fysiske personen som direkte eller indirekte har en endelig kontrollerende eierskapsinteresse i selskapet (det vil si enhver person som eier mer enn en

viss prosentandel av selskapet). Dersom det er tvil om det kontrollerende eierskapet, er egentlig eier den personen som utøver kontroll over selskapet gjennom andre midler. Dersom det ikke finnes noen person som kan identifiseres gjennom de to punktene over, er det den relevante fysiske personen som holder den øverste posisjonen av lederskap i selskapet. Definisjonen stemmer overens med EU sitt hvitvaskingsdirek- tiv som i stor grad er utarbeidet etter FATF-retningslinjene. EU har satt en terskel på 25% direkte eller indirekte eierskap for at en person skal anses å være egentlig eier.

Hvitvaskingsloven er en norsk tilpasning til direktivet. I loven brukes begrepet «reell rettighetshaver» for å beskrive den personen som sitter i toppen av selskapskjeden eller som i siste instans eier eller kontrollerer et selskap. Begrepet «ultimat eier» brukes også i Norge, for eksempel av Statistisk sentralbyrå.

Figur 1 Finn den egentlige eieren

Skjulte eiere

«The secret to success
is to own nothing, but
control everything»
– Nelson Rockefeller

2.

KONSEKVENSENE AV MANGLENDE ÅPENHET

I dette kapittelet går vi gjennom noen av de største konsekvensene skjult eierskap kan medføre for samfunnet.

KONKURRANSEVRIDNING

Et allsidig, robust og bredt næringsliv er avhengig av at konkurranseforholdene er så like som mulig. Selskaper som gjør produktive investeringer, skaper innovasjon og arbeidsplasser bør også være de som belønnes med størst overskudd.

Men mange av de største multinasjonale selskapene konkurrerer også på skatt. Facebook betaler 0,1 prosent i skatt, og bruker i likhet med Starbucks, Google og Yahoo skattetriksing og skatteparadis for å minimere selskapskatten¹. Norge mister 7,5 milliarder kroner årlig i skatteinntekter på grunn av misbruk av internprising i multinasjonale selskaper². Mye av skattetriksingen skjer gjennom metoder som ikke nødvendigvis er ulovlige, men som er vanskelig å utfordre for skattemyndighetene. Felles for de fleste store multinasjonale selskapene er at de bruker kompliserte strukturer hvor eierskapsforhold er uklare eller skjulte. Dette gjør at skattemyndighetene alltid vil ligge flere skritt bak.

Resultatet er et marked som er konkurransevridende. Mye innovasjon skjer i små nasjonale bedrifter. Når disse taper i konkurranse med de store selskapene på grunn av kunstig overskuddsflytting, går samfunnet trolig glipp av nye produkter og bedre løsninger. Med økt åpenhet vil konkurransekraften for næringslivet i Norge øke.

EKSEMPEL

Hjemløs alkoholiker solgte rigg. Nær to milliarder kroner forsvant etter to salg av oljerigger fra selskapene til de norske milliardærene Øystein Stray Spetalen (Standard Drilling) og John Fredriksen (Seadrill) i 2012. Seadrill-riggen ble solgt via et ukjent postkasseselskap i et skatteparadis før den gikk videre til det ukrainske statseide oljeselskapet Naftogaz. Prisen steg 900 million kroner på veien. De to latvierne som står oppført i offisielle papirer som selgerne er åpenbart stråmenn. Den ene er en halvblind, hjemløs alkoholiker, og den andre benekter å ha undertegnet noe som helst. (Kilde: *Dagens Næringsliv* og NA24)

SKATTEUNNDRAGELSE OG -UNNGÅELSE

Et sentralt prinsipp innen skatt er at et selskaps overskudd skal skattelegges der verdiskapingen skjer. Blant annet sier G20-deklarasjonen fra St. Petersburg i 2013 at «Profits should

be taxed where economic activities deriving the profits are performed and where value is created.»

Ugjennomsiktige eierskapsstrukturer bidrar til å kamuflere og anonymisere identiteten til selskapseiere og gjøre det svært vanskelig å få oversikt over selskapsstrukturen. Forskning viser at selskaper som er lite åpne, også er de som er mest involvert i skatteunngåelse. Sammenhengen forsterkes for selskaper som opererer i land som har mye hemmelighet³.

For å kunne skattelegge i tråd med lover og regler må skattemyndighetene vite hvilke selskaper som i praksis kontrolleres av de samme personene og hører til samme konsern.

Siden 2013 har det vært enighet i internasjonale fora som G20, EU og OECD om å få på plass et system for global automatisk utveksling av informasjon. Den forrige norske regjeringen har uttalt seg positivt til dette prosjektet.⁴ Med et slikt system vil Norge få informasjon om nordmenn og norske selskaper som har plassert penger i andre land.

Automatisk informasjonsutveksling er avhengig av at skattemyndighetene klarer å identifisere *hvem* som eier pengene. Pengene må knyttes til eiere – ellers vil ikke informasjonsutvekslingen fungere.

«Svake regler knyttet til egentlig eierskap er antageligvis det største hinderet i bekjempelsen av økonomisk kriminalitet og ulovlig kapitalflukt.» (OECD)⁵

INNSIDEHANDEL

Innsidehandel skjer når personer på «innsiden» av bedriften misbruker konfidensielle opplysninger som kan påvirke bedriftens aksjekurs til å enten kjøpe eller selge aksjer før informasjonen blir tilgjengelig for markedet.

For å kunne avsløre eller fatte mistanke om at en investor kan ha innsideinformasjon eller en kobling til en bedrift, er det viktig å kjenne investorens identitet. Dette skaper blant annet problemer for Oslo Børs, som er beskrevet i avsnittet om VPS-registeret i kapittel 6.

EKSEMPEL

Saken mot investoren Einar Chr. Nagell-Erichsen er blant de større innsidesakene på Oslo Børs i nyere tid. Nagell-Erichsen

Skjulte eiere

tjente millioner da han i 1999 kjøpte aksjer i Finansbanken med innsideinformasjon rett før Storebrand kjøpte opp banken. Han skjulte sin identitet gjennom å bruke en forvalterkonto hos Coutts Bank i Sveits. Økokrim tok saken hele veien til sveitsisk høyesterett for å få innsyn i identiteten til eieren bak forvalterkontoen. Rettsprosessen tok nærmere tre år og endte med at Økokrim vant saken. Dommen har gjort det lettere å få innsyn for norske myndigheter i Sveits i liknende saker.

OFFENTLIGE INNKJØP

Offentlig sektor i Norge kjøper inn varer og tjenester for nesten 400 milliarder kroner årlig. Regelverket for offentlige anskaffelser skal bidra til like konkurransevilkår, og at midlene blir brukt på best mulig måte. Når staten eller en kommune gjennomfører et større innkjøp (over 500 000 kroner), skal anskaffelsen kunngjøres slik at innkjøpet gjøres gjennom en offentlig anskaffelsesprosess.

Når vi ikke vet hvem som i siste ledd kontrollerer selskaper som deltar i konkurransen, blir offentlige anskaffelsesprosesser sårbare for mange former for misbruk. Selskaper som gir inntrykk av å være i konkurransesituasjon med hverandre kan i realiteten være eid og kontrollert av de samme skjulte eierne, noe som gir mulighet til prismanipulasjon. Personer som tar beslutninger om offentlige anskaffelser kan også ha skjulte eierinteresser i noen av selskapene i anbudskonkurransen, som åpner for korrupsjon.

Slike situasjoner kan føre til at skattebetalerne betaler for mye for varer og tjenester, eller ender opp med dårligere kvalitet på produkter eller tjenester enn de ellers ville fått.

EKSEMPEL

Flyplass på Trinidad og Tobago. Myndighetene i Trinidad og Tobago ble svindlet for over 100 millioner dollar da de skulle bygge ny flyplass. De internasjonale entreprenørene som deltok i anbudskonkurransen var eid av de samme personene. Det som skulle være en åpen anbudsrunder var dermed i praksis kontrollert og manipulert av ett entreprenørfirma. Eierskapet ble skjult og pengene kanalisert gjennom en rekke skallselskaper i skatteparadis. «We don't think we will ever know just how much money was stolen from the public», uttalte statsadvokaten i Trinidad og Tobago, John Jeremie. Åtte amerikanske statsborgere ble imidlertid senere dømt for svindelen i en domstol i Miami.⁶

KORRUPSJON, HVITVASKING OG ANNEN KRIMINELL VIRKSOMHET

United Nations Office on Drugs and Crime anslår at det årlig hvitvaskes for mellom \$800 og \$2000 milliarder i verden, noe som utgjør 2-5% av verdens brutto nasjonalprodukt.⁷ En økende trend er at hvitvasking er stadig mer avansert

med økt bruk av skatteparadis og selskaper med skjulte eiere.

Verdensbankens «Stolen Asset Recovery Initiative» har gått gjennom 150 av de største og kjente tilfellene av politisk korrupsjon i verden. I 128 av 150 tilfeller ble korrupsjonsutbetalingene utført gjennom en selskapsstruktur som skjulte eierskapet, som regel gjennom bruk av skatteparadis.⁸

Det er ikke et tydelig skille mellom hvitvasking og andre former for kriminalitet. Kriminelle penger må på et tidspunkt inn i den lovlige økonomien. Norsk og internasjonal etterretningsinformasjon viser at økonomisk kriminalitet og annen organisert kriminalitet er tettere knyttet sammen nå enn tidligere, og lovlige og ulovlige virksomhet drives side om side eller skjules bak komplekse selskapsstrukturer.⁹ Ved å skjule eierskap og hvem som står bak pengeoverføringer til og fra selskaper kan penger effektivt hvitvaskes.

MENNESKERETTIGHETSBRUDD OG MILJØSKADER

Når selskaper har forårsaket brudd på menneskerettighetene kan det være vanskelig for de som er rammet å stille de egentlige eierne til ansvar hvis eierskapet er skjult. Det samme kan være tilfelle ved miljøskader eller ulykker. Dersom de egentlige eierne vet at de ikke kan oppdages, kan selskaper som blir dømt til å betale erstatning tømmes for penger og slås konkurs, uten at domstolene eller påtalemyndighet kan stille de egentlige eierne til ansvar. Dette skaper økt risiko for at de som var ansvarlige (de egentlige eierne) vil fortsette å ta sjanser når det gjelder alt fra arbeidsforhold, sikkerhetstiltak og miljørisiko.

Skallselskaper, altså tomme selskaper med få eller ingen faste eiendeler, har blitt misbrukt for å undergrave EU sitt kvotehandelssystem for klimakvoter (ETS - Emission Trading System). Momssvindelen tilknyttet EUs kvotehandelssystem representerer €5 milliarder i tapte skatteinntekter årlig.¹⁰

EKSEMPEL

Scandinavian Star. MS «Scandinavian Star» er den største dødsbrannen i nyere norsk historie. Natt til 7. april 1990 brant fergen med 383 passasjerer om bord, og 159 mennesker omkom. En rekke selskaper i Danmark, Bahamas, USA og Liberia var involvert i den uoversiktlige eierskapsstrukturen til skipet. Den danske riksadvokaten skrev i en hemmeligstempelt rapport i 2005: «Jeg finner at eierforholdene vedrørende Scandinavian Star på branntidspunktet ikke er, og neppe vil bli, fullt ut fastlagt». Mange etterlatte mistenker at brannen kan ha vært en forsikringssvindelen, men dette er ikke blitt etterforsket. Støttegruppen for etterlatte og overlevende etter

Scandinavian Star-ulykken har kjempet for gjenåpning av etterforskningen rundt ulykken, foreløpig uten hell. Sist gang spørsmålet ble diskutert av politiske myndigheter i Norge var under Stortingets behandling av en interpellasjon i november 2013.

REGULERINGSOMGÅELSE OG FINANSIELL RISIKO

I forkant av finanskrisen i 2007-2008 hadde flere banker bygget opp komplekse, og i mange tilfeller ulovlige, selskapsstrukturer for å omgå finansiell regulering og for å kunne ta større risiko i jakten på overskudd. Når boligboblen i USA sprakk var det de uregulerte «Structured Investment Vehicles» i skatteparadis, investeringsenhetene med størst risiko, som gikk på tap først. Disse tapene forplantet seg til bankenes hjemlige enheter. Tapene måtte dekkes av skattebetalere gjennom økonomiske krisepakker.

Gjennom komplekse eierstrukturer og skjult eierskap, med avgreininger til skatteparadiser som ikke stiller krav til for eksempel regnskapsføring og revisjon, kan selskaper skjule underskudd og gjeld og feilaktig framstå som lønnsomme selskaper. Dette kan øke risikoen i markedet, blant annet ved at det kan bidra til å bygge opp farlige bobler i økonomien.

EKSEMPEL

Finance Credit. En rekke norske banker ble lurt for over en milliard kroner i den såkalte Finance Credit-saken, som blant annet førte til Nordlandsbankens fall. Finansselskapet Finance Credit leverte tilsynelatende fantastiske resultater i en årrekke, og mottok store lån fra flere banker. Forretningskonseptet var å administrere klienters fakturaer og kjøpe forfalte fordringer. Gjennom manipulering av regnskap og en medgjørlig revisor kunne mennene bak selskapet føre et høyt spill i lang tid, før det ble avslørt at selskapet var en boble og i praksis var konkurs. Selskapsstrukturen var uoversiktlig, med selskaper i Storbritannia, Nederland og en hemmelig trust på de Nederlandske Antiller. Trond Kristoffersen og forretningspartneren Torgeir Stensrud ble fikk fengselsstraff for bedrageri i Oslo Tingrett i 2004.

RISIKO FOR INVESTORER

Personer eller selskaper som ønsker å investere i et annet selskap, må vite risikobildet for å kunne gjøre fornuftige vurderinger. En viktig del av dette risikobildet er å vite konsernstrukturen og eierforhold. I større konsernstrukturer vet ofte ikke engang datterselskapet selv hvem som er siste ledd i eierstrukturen.

EKSEMPEL

«Stålmann-saken». «Stålmannen» Wolfgang Schmitz, gründeren bak Nordic Intertrade, tappet Nordic Intertrade for 320 millioner kroner gjennom fiktiv fakturering i fjorten år. Schmitz brukte selskaper på Isle of Man og Kypros der han var den hemmelige eieren. Pengene skal blant annet ha gått til å kjøpe selskaper og eiendommer i Kina, Ukraina, Russland, Tyrkia, Brasil, Italia, Spania, Tyskland og Norge. Schmitz ble dømt til seks års fengsel og inndragning av 73 millioner kroner av Drammen Tingrett. Dette er en av de største sakene i sitt slag som Økokrim har etterforsket. Det var en ansatt i stålselskapet som varslet Økokrim om saken.

«Jeg eier
ingenting, jeg»
– John Fredriksen¹¹

FINANCIAL SECRECY INDEX 2013

Rang.	Land	Grad av hemmelighold (%)	Andel av global finanseksport i verden
1	Switzerland	78,4	4,91557
2	Luxembourg	66,53	12,04948
3	Hong Kong	71,73	4,20557
4	Cayman Islands	69,93	4,69371
5	Singapore	70,33	4,28012
6	USA	58,4	22,5858
7	Lebanon	78,87	0,3542
8	Germany	59,47	4,32597
9	Jersey	75,4	0,26301
10	Japan	60,83	1,18456
11	Panama	73,4	0,1898
12	Malaysia (Labuan)	79,53	0,08245
13	Bahrain	72,3	0,18169
14	Bermuda	79,87	0,06111
15	Guernsey	67,4	0,25693
16	United Arab Emirates (Dubai)	79	0,06138
17	Canada	53,6	2,0076
18	Austria	63,73	0,37133
19	Mauritius	80	0,04692
20	British Virgin Islands	66	0,24099
21	United Kingdom*	39,87	18,53012
22	Macao	70,53	0,10847
23	Marshall Islands	81,63	0,02225
24	Korea	53,57	0,97831
25	Russia	60,47	0,31828
26	Barbados	81	0,02132
27	Liberia	83,23	0,01421
28	Seychelles	85,23	0,01065
29	Brazil	52,4	0,76839
30	Uruguay	72,23	0,03992
31	Saudi Arabia	74,9	0,02779
32	India	45,97	1,79952
33	Liechtenstein	79,27	0,01132
34	Isle of Man	67,07	0,04863
35	Bahamas	79,93	0,00877
36	South Africa	53,43	0,26019
37	Philippines	66,83	0,0332
38	Israel	57,27	0,13175
39	Netherlands	50,13	0,43046
40	Belgium	45,07	1,03113
41	Cyprus	52,4	0,26426

www.financialsecrecyindex.com

Tax Justice Network sin hemmeligholdsindeks (Financial Secrecy Index) måler hemmeligholdet i 82 land, blant annet på finansregulering, offentlig tilgang til informasjon om eierskap, informasjonsutveksling, sekretessregelverk og deltakelse i internasjonale åpenhetsinitiativer. Graden av hemmelighold er vektet mot hvor mye landet eksporterer av finansielle tjenester, målt i andel av global eksport.

Norges 50. plass på listen viser at dette ikke er en økonomi med utpreget hemmelighold. Men med en hemmelighold-sgrad på 42 prosent av maksimalt 100 har Norge et stort forbedringspotensial. Det er lettere å kamuflere eierskap i Norge enn i våre naboland Danmark og Sverige. Norge har for eksempel ikke detaljerte registre over egentlige eiere bak selskap. Ved tidspunktet indeksen ble utarbeidet, påla Norge heller ikke selskap å rapportere om økonomiske aktivitet og skattebetalinger, brutt ned på land-nivå. En enklere form av slik land-for-landrapportering ble imidlertid vedtatt i Stortinget 5. desember 2013. Det ble senere nedfelt i forskrift at selskaper også skal oppgi hvor datterselskap er hjemmehørende. Dette kan bidra til at offentligheten får en bedre oversikt over konsernstrukturen og eierforholdene mellom datterselskapene.

Rang.	Land	Grad av hemmelighet (%)	Andel av global finanssektorsport i verden
42	Dominican Republic	73,1	0,01221
43	France	40,97	2,14108
44	Australia	47,4	0,39365
45	Vanuatu	86,67	0,00163
46	Costa Rica	71,27	0,00825
47	Ireland	37,37	2,64624
48	New Zealand	51,97	0,12555
49	Gibraltar	78,6	0,00282
50	Norway	42,33	0,66727
51	Guatemala	77,2	0,00297
52	Belize	80,4	0,00156
53	Latvia	51	0,09009
54	Italy	39,33	0,74772
55	Aruba	70,6	0,00334
56	Spain	35,6	1,50447
57	Ghana	66,33	0,00534
58	Curacao	76,83	0,00129
59	US Virgin Islands	69,4	0,00291
60	Botswana	73,33	0,00158
61	Anguilla	76,47	0,00101
62	St Vincent & the Grenadines	78,07	0,000573
63	Turks & Caicos Islands	78,27	0,000497
64	Malta	43,87	0,079
65	St Lucia	84,4	0,000138
66	Denmark	32,6	0,60464
67	Antigua & Barbuda	80	0,000165
68	San Marino	80,13	0,000155
69	Portugal (Madeira)	39,07	0,09157
70	Grenada	78,13	0,00016
71	Sweden	32,4	0,43952
72	Hungary	40,47	0,05605
73	Brunei Darussalam	84,13	0,0000615
74	Andorra	76,27	0,0000935
75	Monaco	74,93	0,0000787
76	Samoa	87,6	0,0000984
77	Dominica	78,53	0,0000172
78	Cook Islands	76,87	0,0000172
79	Maldives	79,47	0,0000738
80	St Kitts & Nevis	79,57	0,0000492
81	Nauru	78,93	
82	Montserrat	74,47	

* Hvis man legger sammen alle de 21 territoriene som praksis er under britisk styre, ville Storbritannia tatt førsteplassen foran Sveits med klar margin.

«Vi trenger å vite hvem som egentlig eier og kontrollerer våre selskaper, ikke bare hvem som er de juridiske eierne, men de som egentlig drar de økonomiske fordelene av deres eksistens»
– David Cameron¹²

3.

SKJULT EIERSKAP OG NORSKE AKTØRER

I dette kapittelet viser vi hvordan skjulte eiere skaper problemer for forvaltningen av norske lover og regler, og reduserer private institusjoners mulighet til å kjenne sin kunde.

SKATTEETATEN

Når Skatteetaten etterforsker mistanke om skattekriminalitet, er utenlandske selskaper nesten alltid involvert. Etterforskningen vanskeligjøres av at mange selskaper har svært mangelfull registrering av eierskapsinformasjon, både i Norge og i utlandet. Skatteetaten kan gjennom informasjonsutvekslingsavtaler be om å få opplysninger fra andre land, men avtalene gir i hovedsak kun anledning til å få bekreftet informasjon som Skatteetaten allerede har. Avtalene er ressurskrevende å bruke, og det tar ofte mer enn et halvt år å få svar på en henvendelse til et skatteparadis. Innen den tid kan selskapet eller penger ha flyttet videre til et annet land. Norske skattemyndigheter har så langt sendt 36 henvendelser om informasjonsutveksling til 12 ulike land. Riksrevisjonen har kritisert Finansdepartementet for at avtalene brukes for sjelden.¹³ I 2012 mottok Skattedirektoratet 350 000 meldinger om nordmenn som hadde verdier i utlandet, såkalte AKU-oppgaver. Men bare 30 prosent av disse kunne brukes, resten hadde for mangelfull informasjon til å identifisere riktig eier. 6 600 oppgaver ble kontrollert, og disse viste at omtrent 40 prosent av skatteyderne ikke hadde opplyst skattemyndighetene om sin utenlandske formue.¹⁴ Hvis vi antar at 40 prosent av alle nordmenn som har verdier i utlandet ikke har opplyst om sin utenlandske formue, betyr dette at omtrent 133 000 nordmenn har utenlandske verdier som ikke har blitt meldt inn til skattemyndighetene.

«Stort sett alle saker vi har, har forgreninger til utlandet».

Nora Anker, Skatt Øst - Skattekrim.¹⁵

TOLL

Personer som er involvert i hvitvasking, skatteunndragelser eller annen økonomisk kriminalitet, er ofte involvert i grenseoverskridende nettverk. Når store pengestrømmer passerer landegrenser kan dette være penger som er opptjent svart, og dermed unndratt skatt, eller stammer fra annen kriminalitet som hallikvirksomhet og narkotikahandel. Avsløring av store kontantbeløp er ofte et startpunkt for etterforskning

av kriminelle nettverk. Tollmyndighetene har derfor en viktig jobb for å hindre at penger krysser grenser ukontrollert.

Det er lovlig å frakte kontanter over landegrensene, men beløp over 25 000 skal deklarerer i toll. Et økende problem er at såkalte «prepaid»-kort brukes istedenfor kontanter. Dette er anonyme påfyllingskort som kan brukes som bankkort på kortterminaler og i bankautomater. Det er umulig for Tollvesenet å finne ut hvor mye penger som ligger på et slikt kort.

ØKOKRIM

Økokrim er den sentrale enheten for etterforskning og påtale av økonomisk kriminalitet og miljøkriminalitet. Det er både et særorgan i politiet og et statsadvokatembete med nasjonal myndighet. Økokrim kan, i motsetning til Skatteetaten, forholdsvis raskt få informasjon direkte fra justis- og påtalemyndigheter i andre land gjennom strafferettslige avtaler. Men sakene de jobber med blir stadig mer ressurskrevende og komplekse.

Økokrim tar saker blant annet på bakgrunn av rapporter om mistenkelige transaksjoner (MT-rapporter) fra tredje-parter som banker, advokater, revisorer, regnskapsførere og meglere. Skatteetaten sender saker til Økokrim i tilfeller av alvorlig skattekriminalitet.

Skatteparadis har som regel mangelfull registrering av eiere i offentlige register. Ved sterk mistanke i alvorlige saker kan imidlertid Økokrim ransake selskapene som har etablert skatteparadisselskapet og administrerer stråmennene (Company Service Providers). Disse sitter som regel på informasjon om de reelle eierne.

Dersom Økokrim skal få utvekslet informasjon basert på et brudd i Skatteloven, er de ofte avhengig av at dette anses som en kriminell handling i landet de ønsker informasjon fra. Noen stater, som Sveits, anser ikke skatteunndragelse som kriminalitet men som en forseelse, og har reservert seg mot å hjelpe i slike saker. Økokrim vil da være avhengig av å sikte for andre lovbrudd, for eksempel hvitvasking, for å få ut informasjon.

FINANSTILSYNET

Finanstilsynet er ansvarlig for tilsynet med private institusjoner som skal rapportere etter Hvitvaskingsloven, og er dermed det viktigste norske tilsynsorganet i arbeidet mot hvitvasking og skjult eierskap i Norge.

Finanstilsynet utøver kontroller og har mulighet til å gi pålegg og bøter for å sikre at regelverket holdes og at kundekontrollene utføres godt nok. Sammenliknet med Finansinspektionen i Sverige er det et oppsiktsvekkende fravær av bruk av sterke sanksjoner ovenfor banker og rapporteringspliktige institusjoner fra Finanstilsynet i Norge. Finansinspektionen har ofte brukt sterke virkemidler som bøter, senest i 2013 hvor Nordea og Forex ble ilagt bøter på henholdsvis 30 og 50 millioner kroner for manglende håndheving av regelverket.

EKSEMPEL

Skattely. Den danske TV-dokumentaren «Skattely» fra Danmarks Radio høsten 2013 avslørte hvordan rådgivere i Jyske Bank anbefalte kunder å flytte sin virksomhet til skatteparadis for å unngå skatt. I etterkant av avsløringene har Erhvervsstyrelsen annonsert at det i 2014 vil komme på plass et dansk offentlig eierregister. «Man skal også være ærlig og si, at de, der virkelig vil gemme sig, de kan stadig gemme sig. [...] Så et eierregister er et betydeligt skridt fremad, ingen tvivl om det, men de, der vil gemme sig, kan stadig gøre det», uttalte Jesper Lau Hansen, jusprofessor ved Københavns Universitet⁶

BANK OG FORSIKRING

Banker er en integrert del av vår økonomiske hverdag. Dette gir banker et særlig ansvar for å motarbeide hvitvasking og forhindre at kriminelle penger kommer inn i den hvite økonomien. Banker kan misbrukes til å flytte penger ut av landet, og det er en risiko for at bankene selv bistår i å skjule eiere. Norske banker og forsikringsselskaper er forpliktet av Hvitvaskingsloven til å «kjenne sin kunde», altså vite identiteten til den fysiske personen som står bak en konto eller et annet finansielt produkt. Banker er avhengig av ulike informasjonskilder for å gjøre sine kundekontroller, blant annet offentlige registre som Brønnøysundregistrene. De ser også til internasjonale

lister over personer som tidligere har begått lovbrudd, blant annet fra EU og FN. Men slike internasjonale registre er mangelfulle, og det samme kan bankenes kontrollrutiner være.

I tillegg er det begrenset hvor mye informasjon som deles på tvers av landegrenser. Bedre offentlige registre over egentlige eiere vil gjøre bankenes arbeid mot hvitvasking enklere og dermed også gjøre banktjenestene billigere. Dette er bakgrunnen til at European Banking Federation (EBF), som representerer omtrent fem tusen banker i Europa, støtter opprettelsen av offentlige registre over egentlige eiere for selskap.¹⁷

STATISTISK SENTRALBYRÅ

Statistisk sentralbyrå (SSB) fører statistikk over norske investeringer i utlandet, og utenlandske investeringer i Norge. For å identifisere hvor en investering kommer fra, er de avhengige av å identifisere hjemlandet til den ultimate eieren bak investeringen. Men ofte er eierskapsforholdene uklare, kompliserte eller skjulte. Det blir da vanskelig å avdekke om en nordmann egentlig står bak noe som framstår som en investering fra utlandet.

SSB mottar eierskapsinformasjonen i form av meldinger som selskapene selv fyller ut, men informasjonen er ofte manglende eller upålitelig. Av 6500 mottatte meldinger hadde 5500 ikke fylt ut eierskapsinformasjonen i det hele tatt. SSBs sammenlikningsundersøkelse blant nordiske statistikkbyråer viser at konserner som er tilstede i flere nordiske land heller ikke er konsistente i informasjonen de gir om konsernets eierskap. Mange selskaper oppgir ulike ultimate eiere i de ulike landene. For eksempel kan et selskap i Danmark rapporteres som norsk, mens det i Norge står registrert som eid i Finland.

Det europeiske samarbeidet mellom statistikkbyråer, Eurostat, har utviklet standarder for hvordan man skal fastslå ultimate eiere og ultimate eierland. Likevel må SSB tidvis gjøre skjønnsmessige vurderinger basert på informasjonen som er mulig å oppdrive gjennom registre, offentlig tilgjengelig informasjon og media. Eurostat skal sette igang et større samarbeid for å registrere og ha uniforme kjennetegn på de 10.000 største selskapene i Europa. 1500 av selskapene i dette såkalte Eurogroup-registeret har norske eierinteresser. Registeret vil kun være tilgjengelig for nasjonale statistikkbyråer og nasjonalbanker.

«– I de fleste andre land er det ikke nødvendigvis et krav at investorer må fremstå med eget navn. Stort sett er det egentlig bankene som fremstår som eiere. Hvem som er bakenforliggende eiere er en sak mellom kundene og bankene. Når det gjelder de største utenlandske eierne, kan de være like skjult i Norge som alle andre steder i verden, fordi det er bankene som fremstår som eiere. Dette kan også gjelde nordmenn som er bosatt i utlandet eller som har selskaper i utlandet.»

– Markedsovervåkingen,
Oslo Børs¹⁸

4. METODER FOR Å SKJULE EIERSKAP

I dette kapittelet viser vi noen populære metoder som brukes for å holde eierskap skjult, og ulike profesjonelle aktører som bistår selskapene i tåkeleggingen.

IT'S COMPLICATED

Skallselskaper og postbokselskaper i lavskatteland brukes ofte av selskaper til å sluse overskudd bort fra høyskatteland. Skallselskapene har typisk ingen ansatte. Kompliserte selskapsstrukturer bidrar til å skape en juridisk fiksjon og er ofte plassert i skatteparadis som håndhever sine hvitvaskingsregler svakt.

EKSEMPEL

John Fredriksen. Skipsrederen John Fredriksen har bygget opp et forretningsimperium hvor eierskapsforholdene er svært vanskelig å få klarhet i. Da Dagens Næringsliv i 2012 gjorde et omfattende gravearbeid, fant de at selskapene ble eid gjennom en komplisert struktur. På toppen av selskapskjeden var en trust i Jersey under navnet «C.K. Ltd». Det var ikke mulig å komme til bunns i eierforholdene i trusten. Døtrene til Fredriksen heter Cecilie og Kathrine.

TRUSTE OG BÆRE

En trust er en spesiell type stiftelse som stammer fra det engelske rettssystemet. Dette er sannsynligvis den beste metoden å juridisk adskille seg fra eierskap og dermed fra skatter og andre forpliktelser. Opprettelsen og forvaltningen av en trust inneholder som regel en tredeling av roller. Stifteren (settlor) setter pengene inn i trusten, altså trustformuen. Den som skal nyte godt av trustformuen kalles den begunstigede (beneficiary). Forvalteren (trustee) er den personen som stifteren har satt til å dele ut pengene til de begunstigede etter en bestemt avtale, et såkalt trustbrev. Alle disse tre personene kan befinne seg i ulike land. Trustformuen kan i tillegg være plassert på en bankkonto i et fjerde land. Forvalteren vil som regel være den eneste som er oppført legal «eier» av formuen. Denne forvalteren er ofte en advokat med taushetsplikt.

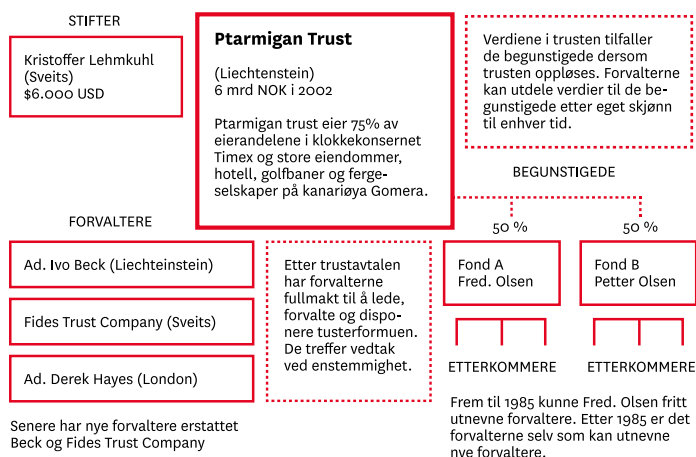
Det finnes et stort antall ulike trust-varianter, og som i praksis gjør det mulig for stifteren å beholde kontrollen og forvaltningen av trusten. Trustforvaltning er storindustri, og mange selskaper i skatteparadis spesialiserte seg på slike

tjenester. Truster er som regel ikke registrert i nasjonale registre.

Trusteinstitutet finnes ikke i norsk lov, derfor kan ikke denne stiftelsestypen opprettes i Norge. Men det finnes heller ingen norsk lov som regulerer eller begrenser bruken av utenlandske truster for nordmenn. Dermed kan for eksempel norske advokater være trustforvaltere i andre land, eller norske statsborgere være begunstigede i utenlandske truster.

EKSEMPEL

Ptarmigan Trust. Dette er en av de mest omtalte trustsakene i norsk rettshistorie. Rederfamilien Olsen var begunstigede (beneficiaries) av Ptarmigan Trust i Liechtenstein. Familien mente imidlertid at på grunn av trustens spesielle juridiske struktur, var trusten hverken eid eller kontrollert av dem. De mente at trusten ikke falt inn under selskapsloven om beskatning av deltakere i utenlandsk-kontrollerte selskaper i lavskatteland (NOKUS-reglene). Byretten var uenig med Olsen-familien, men etter en anke ga Lagmannsretten Olsen-familien medhold. Familien tapte til slutt i Høyesterett i 2002.

Figur 2 Ptarmigan Trust og Olsen-familien

Skjulte eiere

kiosker, kan brukes til å betale varer i butikk og på nett på lik linje med bankkort, og til å ta ut penger fra minibank i inn- og utland.

Prepaidkortene skulle egentlig erstatte gavekort og være en praktisk måte å gi lommepenger til barn på. De skaper nå en betydelig utfordring da de er som skapt for smugle penger over landegrensene og hvitvaske penger. Kortene har tilnærmet alle funksjoner som bankvesenet kan tilby, men eierne av pengene på kortene forblir anonyme. Lignende utfordringer finner man når mobiltelefonen i økende grad brukes som betalingsløsning.

TA EN RUNDTUR

Skjult eierskap muliggjør blant annet såkalt «round tripping», eller rundtursinvesteringer. Dette gjøres ved at en person eller selskap flytter penger ut av et land og inn i ett eller flere skatteparadisselskaper. Vedkommende investerer så pengene tilbake til hjemlandet og utgir seg for å være en utenlandsk investor. Mange land tilbyr utenlandske investorer lukrative skattefordeler for å tiltrekke seg slike utenlandsinvesteringer (FDI - Foreign Direct Investment).

EKSEMPEL. RUNDTURSINVESTERINGER.

- Norske selskaper som investerer i utlandet gjør det gjerne gjennom skatteparadis. Blant de ti største investeringsdestinasjonene finner vi Singapore, Nederland og Bermuda.²⁰
- 30 prosent av verdens direkteinvesteringer går gjennom skatteparadis²¹
- Direkteinvesteringer fra Barbados, Bermuda og British Virgin Islands utgjør 118 ganger mer enn deres BNP²²
- Av alle bedriftsinvesteringer til utviklingsland blir nesten en av to USD sendt fra eller gjennom skatteparadis.²³
- 40 prosent av direkteinvesteringene til India kommer fra Mauritius og er dermed Indias største utenlandsinvestor.²⁴

KJØP KUNST OG GJEM DEN BORT

Såkalte «Freeports» er supersikrede lagerhaller hvor du kan plassere dyre kunstverk godt gjemt fra skattemyndighetene. Freeports er gjerne lokalisert på flyplasser, der varer er lovregulert som «in transit», og dermed ikke tilstede i noe land. Kunsthandlerdynastiet Nahmad oppbevarer ifølge Der Spiegel hele 300 Picassoes i Genève's «frihavn». Freeports er i sterk vekst og flere er under bygging i blant annet Sveits, Luxembourg, Singapore og Kina. Den økende interessen for Freeports kan komme av det økte internasjonale presset på skatteparadiser om å gi fra seg informasjon om sine bankkunder.

GÅ TIL EKSPERTENE

Konsulenter topprente i jus, revisjon og økonomi kan manøvrere i en labyrint av ulike lands lovverk. De kjenner smutthullene som ofte oppstår i krysningspunktene mellom ulike lands tolkninger av nasjonal og internasjonal rett. Vi vil nå se nærmere på tilretteleggerens rolle i å skjule eierskap.

Tilbydere av bedriftsetableringstjenester

Å etablere et selskap i utlandet kan være en juridisk og praktisk hinderløype. De fleste vil derfor benytte seg av spesialiserte selskaper til å hjelpe med denne prosessen. Såkalte «Company service providers» bistår med å opprette selskaper i skatteparadis og kan også opprette stiftelser, falske veldedighetsorganisasjoner eller trustar. De er også behjelpelige med

GO DIGITAL!

Musikk, video og programvare kjøpes nesten utelukkende på nett, og rene nettbutikker har tatt opp konkurransen med store kjeder innen mote, elektronikk, fotoframkalling og bokhandlere. Det finnes også bilforhandlere som kun er på nett. Mange slike selskaper unngår å registrere seg i Norge blant annet for å forsøke å unngå norsk beskatning. Det er vanskelig å nøste opp i eierforholdene for å se om den egentlige eieren er en nordmann. Betalingene kan for eksempel gå gjennom betalingstjenester som PayPal som selskapet kan knytte opp mot en bankkonto i et skatteparadis.

Virtuell valuta som bare «lever» på nett kompliserer bildet ytterligere. Den elektroniske valutaen Bitcoin kan produseres på hvilken som helst datamaskin og klareres ikke gjennom tradisjonelle banker. Det er vanskelig å spore hvem som eier en Bitcoin. Banker er underlagt plikt om å rapportere mistenkelige transaksjoner til myndighetene, men ingen er rapporteringspliktige i forhold til e-valuta.

De fleste som bruker e-valuter til kriminelle handlinger vil på et tidspunkt ha behov for å overføre utbyttet til en vanlig valuta. Verdens første minibank for Bitcoin ble åpnet i Canada i Oktober 2013. For første gang kan du ta ut e-valuta til reelle kontanter, og vice versa. I Norge finnes det internettsider som Bitcoinsnorge.no og Bitcoinnordic.com som kjøper og selger Bitcoin.

«Det neste skatteparadiset vil sannsynligvis være digitalt.» (Håvard Moldjord, Skatt Nord - E-handel prosjektet)¹⁹

ET KORT FOR HÅNDEN

Forhåndsbetalte kort, såkalte «prepaid-kort», ble introdusert på slutten av nittitallet som et alternativ til kredittkort (som forutsetter at utsteder av kortet må evaluere kredittverdigheten til kortholderen) og bankkort (som forutsetter at kortholderen må ha en konto hos en bank eller finansinstitusjon). I dag kan prepaid-kort kjøpes og fylles opp på vanlige

å opprette postbokser og stille med nominelle styremedlemmer og daglige ledere.

Vil du opprette et selskap uten å oppgi identifikasjon, vil de mest hjelpelige tilretteleggerne finnes i den amerikanske delstaten Delaware. Undersøkelser har avslørt at du kan opprette et selskap helt uten å oppgi pass eller annen identifikasjon.²⁵

Profesjonelle stråmenn

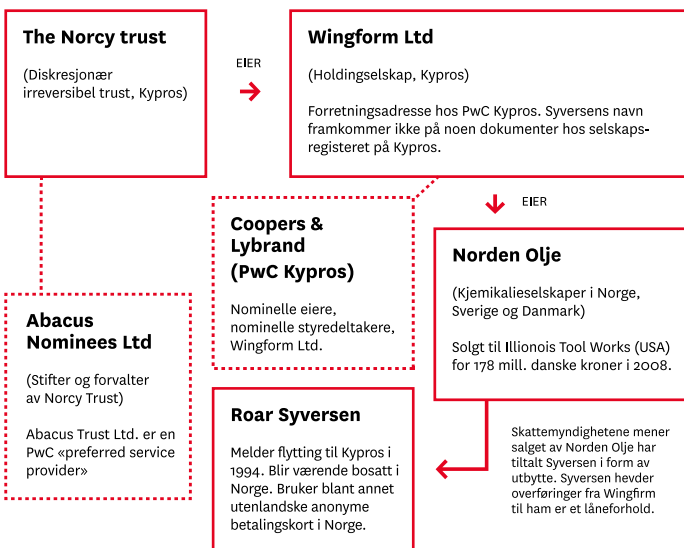
I mange land, og spesielt i skatteparadis, er det lovlig å nominere en «stråmann» som tar seg betalt for å opptre som aksjonær, daglig leder eller andre roller i et selskap eller trust. Dersom eierskapsinformasjon må registreres i offentlige registre, er det gjerne navnene til disse stråmennene som blir oppført.

I Norge er det ikke vanlig med stråmenn, med det er tillett å oppføre et annet selskap som daglig leder, en såkalt «company director». Dermed vil en risikere å måtte pløye seg gjennom flere lag av selskaper for å finne den fysiske personen som har ansvaret for selskapet.

EKSEMPEL

Syversen-saken. Norgeshistoriens kanskje største skatteunndragelsessak utført av én privatperson. Syversen kjøpte ikke bare regnskapstjenester av revisjonsgiganten PwC på Kypros, han kjøpte seg i praksis full anonymitet. PwC sitt navn, og ikke Syversens, sto oppført på alle offisielle dokumenter som eiere av holdingsselskapet Wingform Ltd registrert på Kypros. Dette selskapet stod som eier av Norden Olje, som ble solgt for 178 millioner danske kroner i 2008.

(Kilde: Dagens Næringsliv)

Figur 3 Syversen-saken

Revisorer

Revisjonsselskaper har gradvis blitt organisert i større multinasjonale enheter for å dekke behovet til en økende kundemasse av internasjonale selskaper. De «fire store» revisjonsselskapene (PwC, Deloitte, KPMG, Ernst&Young) har tilstedeværelse i omtrent alle land. Revisjonsselskaper er ofte delaktige som konsulenter når land skriver lover relatert til skatt og finansiell åpenhet (eller lukkethet). Samtidig bistår de samme selskapene egne kunder med å utnytte smutthull i de

samme lovene som de har vært med å utvikle. Samtlige av «de fire store» har fått kritikk eller domfellelser for å bistå kunder i å unngå skatt ved å sette opp kompliserte skatteparadis-konstruksjoner.²⁶ PwC Norge betalte 15 millioner kroner etter vannverksskandalen på Romerike for å unngå at saken havnet i retten.²⁷

KPMG er styrt fra et kontor i Sveits. PwC sine internasjonale operasjoner er gjemt bak et selskap i London som oppgir å ha null i inntekt.

Revisor forholder seg til eierinformasjon som finnes i Aksjonærregisteret og notene i årsregnskapet. Et revisorgodkjent regnskap er dermed ikke en garanti for at eierforholdene er åpne. Norske revisorer meldte om 54 mistenkelige transaksjoner i 2012. Til sammenligning meldte norske banker om 2903.²⁸

Advokater

For at advokater skal kunne gi best mulig juridisk hjelp, for eksempel i forbindelse med en rettssak, må klientene føle seg trygge på at de kan være ærlige, uten at advokaten går videre med informasjonen. Taushetsplikten er et juridisk privilegium advokatene har som skal sikre dette.

Men taushetsplikten brukes også for å beskytte rene pengeoverføringer. En klient kan hyre en advokat til å disponere pengene sine på en såkalt klientkonto, for eksempel i forbindelse med arveoppgjør eller salg av eiendom. I de senere år har vi sett en sterk vekst i advokater som opptre som «taushetsbelagte meklere» ovenfor sine klienter og overfører penger til og fra skatteparadis uten innsyn fra skattemyndighetene.

Advokater plikter å rapportere mistenkelige transaksjoner til Økokrim, men gjør dette svært sjeldent: Bare 12 tilfeller ble rapportert i 2012.²⁹

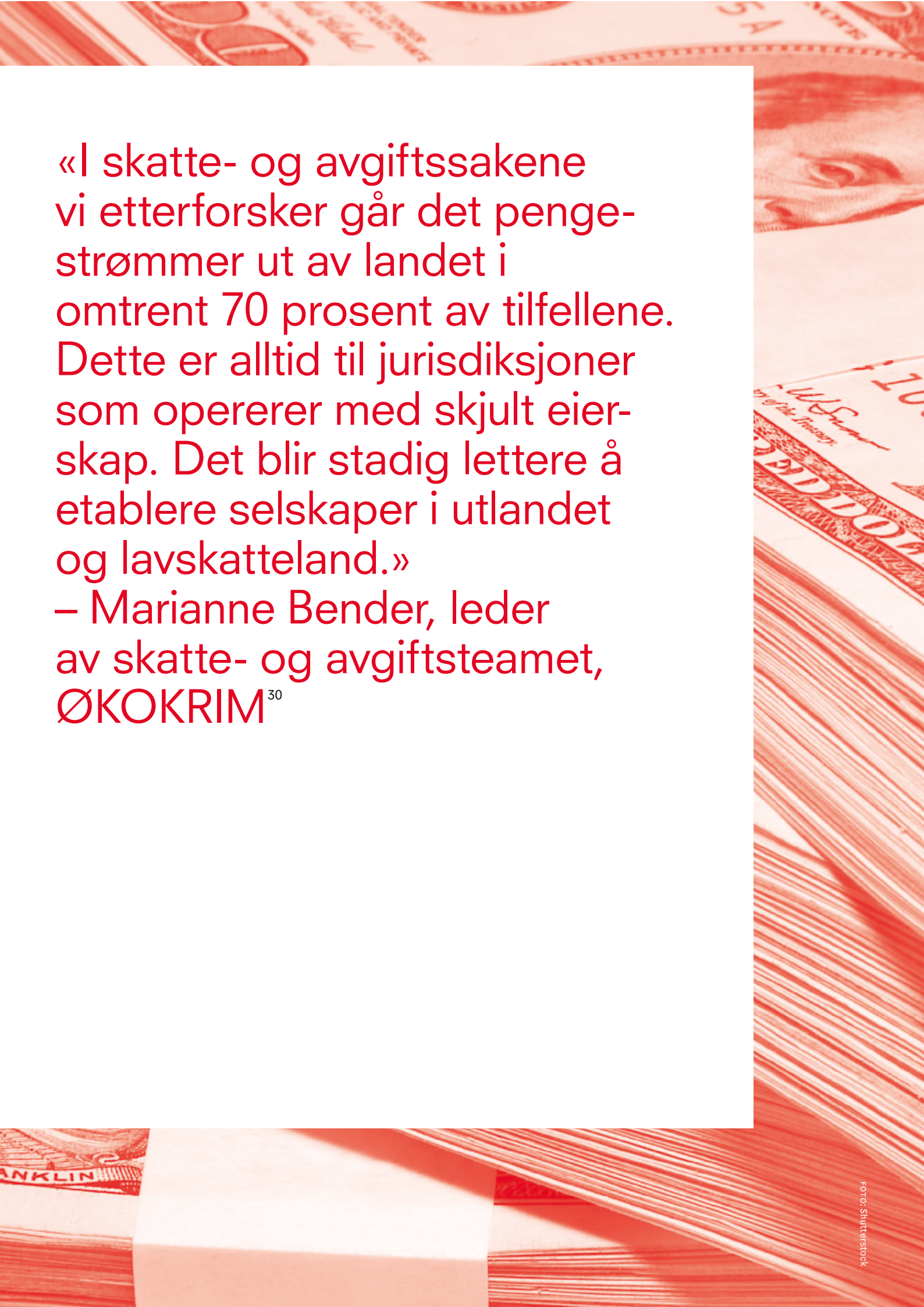
EKSEMPEL

Seks norske advokatkontorer overførte 7,5 milliarder kroner til og fra skatteparadis i perioden 2004-2009²⁹. Høyesterett slo fast at skattemyndighetene ikke kan få innsyn i hvem som egentlig eide pengene, fordi advokater skal ivareta taushetsplikten ovenfor sine klienter. En større offentlig debatt fulgte, og 1. juli 2013 ble loven endret. Advokater plikter nå å gi skattemyndighetene innsyn i klienters pengeoverføringer.

Banker

De fleste pengeoverføringer og transaksjoner skjer gjennom banker. Banker har i større eller mindre grad internkontrollsystemer som skal sørge for at mistenkelige transaksjoner blir rapportert. Men det finnes også en rekke eksempler på banker som med overlegg har bidratt med rådgivning og finansiering av transaksjoner for å unndra skatt. Deutsche Bank finansierte skatteprodukter konstruert av revisjonsgiganten KPMG og JP Morgen Chase og Citigroup er blitt kritisert for rollen de spilte under Enron-svindelen. Se også eksempelet «Skattely» om danske Jyske Bank tidligere i rapporten.

«I skatte- og avgiftssakene vi etterforsker går det pengestrømmer ut av landet i omtrent 70 prosent av tilfellene. Dette er alltid til jurisdiksjoner som opererer med skjult eierskap. Det blir stadig lettere å etablere selskaper i utlandet og lavskatteland.»

– Marianne Bender, leder av skatte- og avgiftsteamet, ØKOKRIM³⁰

5.

EIERSKAPSINFORMASJON SOM REGISTRERES I NORGE I DAG

I **NORGE MÅ** selskaper ikke oppgi egentlig eierskap. Fra 2011 skal imidlertid selskapene oppgi i selvangivelsen om de er eid fra utlandet, og da hvilket land det ultimate selskapet er registrert i. I skjema for kontrollerte transaksjoner RF-1123 skal de også oppgi navnet på selskapet som er den ultimate eieren. Men svært mange oppgir ikke disse opplysningene. Og fremdeles mangler informasjon om den eller de fysiske personene som har kontrollen over selskapet.

Dette kapittelet viser hvilken eierskapsinformasjon som blir, og ikke blir, registrert i norske register.

BRØNNØYSUNDREGISTRENE

De fleste selskap som opererer i Norge registrerer seg i Foretaksregisteret i Brønnøysund. Selskapet får da et organisasjonsnummer, og mulighet for å registrere deg i Momsregisteret. Sentrale personer, som styremedlemmer eller daglig leder, må oppgi fødselsnummer på 11 siffer og adresse. For utenlandske statsborgere uten norsk fødselsnummer må det oppgis et D-nummer.

Alle nye selskap må dokumentere eierskapet på det tidspunktet selskapet ble stiftet. Dette er eiere i første ledd, typisk et annet selskap som de er direkte eid av, altså ikke hele eierskapskjeden. Det er ikke krav om at endringer i eierskap skal meldes inn. Eierskapsinformasjonen i Foretaksregisteret blir dermed «øyeblikksbilder».

Noen selskap plikter å sende inn årsregnskapet til Regnskapsregisteret i Brønnøysund. I noen typer årsregnskap registreres eierskapet i notene, men dette er igjen eier i første ledd. Opplysningene i årsregnskapet gjelder for det tidspunktet årsregnskapet ble godkjent av for eksempel generalforsamlingen. Dermed kan eierskapet ha endret seg fra årsregnskapet ble godkjent og til Regnskapsregisteret mottar det.

Brønnøysundregistrene er en etat under Nærings- og fiskeripartementet og skal først og fremst være en kilde til god data. Det er dermed ikke et kontrollorgan som skal kontrollere riktigheten av informasjonen.

Foretaksregisteret og Regnskapsregisteret er for det meste offentlig tilgjengelig, men mye informasjon ligger bak en betalingsmur. Ideelle og næringsdrivende stiftelser registreres i Stiftelsesregisteret, men stiftelser som er næringsdrivende skal i tillegg registreres i Foretaksregisteret. Stiftelsesregisteret er offentlig tilgjengelig.

AKSJONÆRREGISTERET

Aksjonærregisteret gjør det mulig for skattemyndighetene å vite hvor mye en person eller selskap har tapt eller tjent i aksjehandel. Alle aksjeselskap som ikke er registrert i Verdipapirsentralen (VPS – se under) har en aksjeeierbok som viser aksjonærenes navn eller firma, fødselsdato eller organisasjonsnummer samt adresse. For aksjeselskaper registrert i VPS vil VPS stå for rapporteringen.

Aksjeeiere og alle aksjeselskaper, inkludert de som ikke er børsregistrerte, skal rapportere årlig ved å fylle ut aksjonærregisteroppgaven. Akkurat som hos Brønnøysundregistrene blir dette et «øyeblikksbilde» der informasjonen kan endres mellom de årlige rapporteringene.

Aksjonærregisteret forvaltes av likningsmyndighetene. Registeret er ikke offentliggjort, men innsyn i noe av registerets innhold kan gis på forespørsel.

VPS-REGISTERET

VPS er et privat selskap som ble opprettet i 1985, da norske verdipapirer gikk fra fysisk papir til å bli elektroniske. Et selskap må registrere sine aksjer i VPS for å kunne være børsnotert. Gevinster og tap fra verdipapirhandel blir automatisk innrapportert til skattemyndighetene via Aksjonærregisteret.

Nordmenn som kjøper norske verdipapirer må registrere seg i VPS. Utenlandske aksjeeiere må derimot eie sine aksjer gjennom såkalte forvalterkontoer. En forvalter kan være en bank eller et meglerhus. Finanstilsynet godkjenner hvem som kan opptre som forvalter. Over 30 av disse er banker i Luxembourg og Sveits.³¹

Den gang aksjehandelen skjedde med fysiske papirer var det praktisk med forvaltere som var fysisk nære Børsen og som kunne opptre på vegne av eierne. I dag foregår imidlertid all handel elektronisk. Forvalterregistreringen gjør det mulig for norske aksjonærer å gjemme seg bak selskapsstrukturer i utlandet, og dermed handle anonymt på Oslo Børs. Slik forklarer Finansdepartementet hvorfor ordningen fremdeles eksisterer:

«(...) kravet om at aksjeeier skulle være registrert ved navn var vanskelig å gjennomføre i praksis, og at et slikt krav kan bidra til å hemme omsetningen av norske aksjer i utlandet. Frykten

for at utenlandske investorer skulle velge å ikke investere i det norske aksjemarkedet dersom de måtte opprette egen konto i Verdipapirsentralen ASA, tilsa at utenlandske aksjeeiere ble gitt adgang til å forvalterregistrere sitt aksjeinnehav.»³²

Som aksjeeier har du rett til å stemme i selskapets generalforsamling, men da må du også bevise at du eier aksjene. Før generalforsamlinger er det ikke uvanlig at aksjeeiere «flytter» eierskapet hjem. De egentlige eierskapet kan dermed bli synlig i noen få dager.

Børsen er ikke ilagt rapporteringsplikt etter Hvitvaskingsdirektivet, men rapporterer frivillig til Finanstilsynet. Registeret er ikke offentliggjort, men innsyn i noe av registerets innhold kan gis på forespørsel.

REGISTRERING AV FOLKEVALGTES EIERINTERESSER

Storingsrepresentanter og regjeringsmedlemmer skal melde inn alle sine registrerte verv og eierinteresser. På kommunalt nivå finnes Styrevervregisteret, hvor en kan søke opp hvilke verv og økonomiske interesser de folkevalgte, styreprerentanter og ansatte i en kommune har. Det er frivillig for kommunen om de ønsker å føre et slikt register. Det er i tillegg frivillig om kommunepolitikeren, den kommuneansatte eller styremedlemmet ønsker å registrere seg her. Begge registerne er offentlig tilgjengelige.³³

6.

INTERNASJONALE PROSESSER

DE SISTE PAR årene har skjult eierskap blitt en het politisk potet. Det internasjonale samfunnet har vært sene med å anerkjenne at problemet er skapt av de rike landene selv. Det er for eksempel tre ganger lettere å opprette et anonymt postbokselskap i rike land enn i utviklingsland.³⁴ I dette kapittelet gir vi en oversikt over de ulike internasjonale organisasjonene og status på deres arbeid med skjult eierskap.

FATF

FATF (Financial Action Task Force) er en mellomstatlig organisasjon som har utarbeidet anbefalinger for å bekjempe hvitvasking og terrorfinansiering. 180 land har tilsluttet seg anbefalingene. Anbefalingene ble revidert i 2012, blant annet for å kunne brukes mot skatteunndragelser. FATF anbefaler at alle institusjoner som håndterer penger, som banker og bedriftsetableringstjenester, skal ha plikt til å utføre kontroll av alle sine kunder og vite hvem som er de reelle eierne bak pengene. FATF krever ikke at land oppretter offentlige registre over egentlig eierskap, men at selskapet selv skal vite hvem som er de egentlige eierne.

Skatteparadis kan ha nedfelt i lovverket at de ikke skal dele informasjon om skatteunndragelser og hvitvasking med andre land. FATF-anbefalingene slår imidlertid fast at dette ikke er gyldig grunn til ikke å bistå andre land med informasjon.

FATF gjennomfører med jevne mellomrom evalueringer av hvorvidt medlemsland gjennomfører deres anbefalinger. Forrige gang Norge ble evaluert var i 2005, med en oppfølgingsrapport i 2009. Nå skal FATF igang med en ny runde evalueringer på bakgrunn av sine oppdaterte anbefalinger. Norge og Spania er første land ut og evalueringen skal ferdigstilles i 2014.

EKSEMPEL

OECD-landene scorer generelt dårligst på FATF-anbefalingene som omhandler skjult eierskap.³⁵

EU

EU viser til FATF sine anbefalinger i sitt eget arbeid mot hvitvasking og terrorfinansiering, som er lovfestet i Hvitvaskingsdirektivet. Direktivet er en minimumsstandard og medlemsland står fritt til å utarbeide strengere regler. Norge

er bundet av hvitvaskingsdirektivet gjennom EØS-avtalen. Direktivet pålegger banker, revisorer, advokater og andre institusjoner som håndterer penger, å rapportere til sine myndigheter hvis de har mistanke om at transaksjoner er knyttet til kriminalitet. Flere land anser imidlertid ikke skatteunndragelser som en kriminell handling, men som en forseelse. Banker i disse landene vil dermed ikke rapportere mistanke om skattesvik hos sine kunder.

EU sitt hvitvaskingsdirektiv er nå under revisjon for fjerde gang, blant annet for å gjøre det mer relevant i forhold til skatteunndragelser. Offentlige registre over skjult eierskap er et av elementene som diskuteres.

EKSEMPEL

En studie gjennomført av skattemyndighetene i Storbritannia har estimert at et register over egentlige eiere kan spare politiet for 30.3 millioner pund årlig.³⁶ Global Witness har beregnet hvilke kostnader henholdsvis selskapene og myndighetene vil ha ved innføring av et slikt register.³⁷

G8, G20 OG OECD

Under G8-møtet i Nord-Irland i juni 2013 tilsluttet G8-landene seg prinsipper om åpenhet i eierskap og i kontroll av selskaper og juridiske strukturer. Her lanserte hvert land sin handlingsplan for å stanse skjult eierskap.³⁸ Dette ble fulgt opp av G20-møtet i St. Petersburg i september samme år. I oktober forpliktet Storbritannia seg som første land til å etablere et sentralt og offentlig tilgjengelig register over hvem som er de egentlige eierne i britiske selskaper. Signaler fra Frankrike og Danmark tyder på at de vil følge i Storbritannias spor. Kjente skatteparadiser som British Virgin Islands, Cayman Islands og Jersey har igangsatt høringsprosesser på om de skal innføre offentlige registre om egentlige eiere.³⁹

G20 har gitt OECD i oppgave å jobbe mer aktivt mot aggressiv skattetilpasning og skatteunndragelse i selskaper. Dette har resultert i rapporten «Base Erosion and Profit Shifting» (BEPS) med tilhørende handlingsplan. De foreslåtte aksjonspunktene skal hindre mulighetene til å drive ulovlig skatteunndragelse gjennom fiktive transaksjoner, skall-selskaper, feilprising av internhandel og manipulert allokering av inntekter og utgifter.

USA

USA har utformet FATCA-avtalen (Foreign Account Tax Compliance Act) og har inngått avtalen med flere land, inkludert Norge. Avtalen krever at banker og andre finansinstitusjoner utenfor USA, automatisk må si fra til amerikanske skattemyndigheter om alle amerikanske statsborgere som har konto hos dem.

Bankene må nå ta «kjenn din kunde»-prinsippet fra Hvitvaskingsloven mer alvorlig. USA vil gjennomføre økonomiske sanksjoner mot banken hvis det viser seg at banken ikke har klart å identifisere at det er en amerikaner som har skjult seg bak en komplisert selskapsstruktur. Avtalen skal gjelde begge veier, men amerikanske delstater som Delaware bestemmer sine egne hemmeligholdslover. Det gjenstår å se om amerikanske myndigheter krever at delstatene rydder opp i sine registre og kontrollerer alle eksisterende og nye kunder.

I Finansdepartementets forslag til den norske lovteksten, står det at skal det legges til rette for at kontoinformasjon skal utveksles automatisk til alle utenlandske statsborgeres hjemland, ikke bare USA. FATCA og EU sitt sparedirektiv nevnes av G20 som et utgangspunkt for å etablere en global standard for automatisk informasjonsutveksling.

7.

ANBEFALINGER TIL NORSKE MYNDIGHETER

SELSKAP SOM OPERERER i Norge må forpliktes til å oppgi hvem de eies av. Om dette skal være et helt nytt register med kontroll- og sanksjonsmuligheter, eller om det skal inn i eksisterende registre, bør være opp til diskusjon. Det viktige er at informasjonen er tilgjengelig.

I det følgende lister vi opp hva et register over egentlig eierskap bør bestå av for å kunne fungere hensiktsmessig med tanke på å gi tilstrekkelig informasjon om egentlige eiere. Anbefalingene er i tråd med anbefalinger fra internasjonale organisasjoner som er ledende å feltet, som Global Witness⁴⁰, Eurodad⁴¹ og Transparency International⁴².

Deretter lister vi ytterligere to tiltak som norske myndigheter kan iverksette som vil bidra til mer åpenhet i eierskap: forbedring av land-for-land-regelverket og en egen handlingsplan mot skjult eierskap.

1. REGISTER OVER EGENTLIG EIERSKAP

Informasjon som skal registreres

Registeret må inneholde tilstrekkelig informasjon slik at egentlige eiere kan identifiseres med sikkerhet. Informasjonen må inkludere eierens fødselsdato, nasjonalitet og kontaktinformasjon, for eksempel en forretningsadresse, norsk fødselsnummer eller tilsvarende for utlendinger hvis dette eksisterer. Informasjon om eiere som eier større poster i selskaper, for eksempel 10 prosent eller mer, skal registreres. Egentlige eiere bak forvaltere som kjøper aksjer på Oslo Børs på vegne av utenlandske kunder må oppgis.

Det må ikke være tillatt å føre opp et annet selskap som daglig leder, såkalt «Company directors». Daglig leder må være en fysisk person.

Åpne data

Registeret over egentlige eiere bør være gratis tilgjengelig for alle i et dataleselig format. Informasjonen som skal være åpen er fullt navn, nasjonalitet og kontaktinformasjon. Åpne data-prinsippet gjør at informasjonen kan analyseres og sammenstilles med andre datakilder og blir dermed brukervennlig for blant andre studenter og journalister. Dette er i tråd med anbefalingene til Open Government Partnership (OGP), et internasjonalt initiativ som Norge er en del av.

Kontrollbeskrivelse

Registeret må inneholde en beskrivelse av hvordan den

egentlige eieren utøver kontroll over selskapet, for eksempel gjennom å oppgi rekken av selskaper som utgjør koblingen mellom det norske foretaket og den egentlige eieren, eller beskrive andre måter den egentlige eieren utøver kontroll på. Uten slik informasjon vil det være umulig å verifisere om den oppførte eieren faktisk er den som har kontroll over selskapet, eller bare er en «stråmann». Slik verifisering kan gjøres gjennom å sammenligne opplysninger ført andre steder, som registre i utlandet.

Verifikasjon

Den egentlige eieren som selskapet oppgir må verifiseres, for eksempel ved å fremlegge pass.

Oppdatering

Informasjonen må oppdateres årlig. I tillegg må selskapet ha plikt til å varsle endringer i eierskap kort tid etter endringer har skjedd. Dette sikrer at registeret ikke bare består av årlige «øyeblikksbilder».

Sanksjoner

Det bør finnes tilstrekkelig harde sanksjonsmuligheter ovenfor personer eller foretak som oppgir uriktig informasjon om egentlig eierskap. Dette vil gjøre det mulig å luke ut selskaper som åpenbart fronter for kriminell virksomhet, men der myndighetene ikke har bevismateriale for den underliggende kriminelle aktiviteten.

Informasjonsansvar for selskaper

Et selskap må være lovpålagt å kjenne identiteten til sine egentlige eiere, og egentlig eiere bør være lovpålagt å informere alle selskaper i egen konsernstruktur om at de eiere.

2. LAND-FOR-LAND-RAPPORTERING

Økonomisk aktivitet brutt ned på landnivå vil gi mer informasjon om selskapenes virksomhet i skatteparadis, hvor det i dag finnes tilnærmet ingen informasjon eller innsyn. Forskriften til den nye norske loven om land-for-land rapportering sier at selskaper skal gi informasjon om hvor datterselskaper er hjemmehørende. Det er viktig Regjeringen sikrer at dette inkluderer alle datterselskaper i hele konsernstrukturen og at rapporten viser eierforholdene mellom dem. Land-for-land må også utvides til å gjelde alle bransjer, ikke bare utvinning- og skogsdrift.

3. HANDLINGSPLAN MOT SKJULT EIERSKAP

Regjeringen bør lage en egen handlingsplan for mer åpenhet i eierskap. Vi har anbefalt noen viktige aspekter som bør dekkes av en slik plan.

Finanstilsynet må styrke sin kontroll

Finanstilsynet må ta i bruk sterkere sanksjoner dersom institusjoner som er rapporteringspliktige etter Hvitvaskingsloven ikke håndhever regelverket godt nok. Dette kan innebære å gi bøter, frata driftslisenser og ta ut tiltale mot de involverte. Mer oppmerksomhet må gis revisorer, advokater og andre profesjonelle som tilbyr bedriftsetableringstjenester.

Kundekontroll av e-valuta og elektroniske betalingsløsninger

Bedrifter som som veksler Bitcoin til «vanlig» valuta må bli pålagt å utføre kundekontroll, på samme måte som konvensjonelle banker. Det samme gjelder for elektroniske betalingsløsninger som PayPal.

Substans for selskaper

Handlingplanen må ha tiltak som hindrer at penger går gjennom skall-selskaper i skatteparadis. For eksempel kreve at handel skal foregå mellom selskaper eller datterselskaper som har reell verdiskaping og ansatte. Holdingselskaper bør være plassert i land hvor selskapet har en substansiell økonomisk tilstedeværelse.

Misbruk av trustere

Trustere er den mest ugjenomtregelige hemmeligholdsstrukturen som finnes. Handlingsplanen bør utrede spesielt hvordan misbruk av trustere i selskapsstruktur kan reduseres. Dette kan for eksempel innebære at selskaper må innrapportere informasjon om trusten, hvis det forekommer en slik i konsernstrukturen. Informasjon kan være detaljer om stifteren, de begunstigede, forvalterne og eventuelle andre som utøver effektiv kontroll eller innflytelse over trusten. Nordmenn og norske advokater kan være trustforvaltere for utenlandske trustere. Det bør derfor vurderes om norske trustforvaltere bør registreres i offentlige registre.

Eierinteresser i kommuner og regjeringsmedlemmer

Det må være obligatorisk for folkevalgte i kommuner å registrere sine eierinteresser, slik kravet er for stortingspolitikere og regjeringsmedlemmer i dag.

«Det er svært vanskelig for finansinstitusjoner å etterleve kravet om å kjenne sin kunde ved blant annet å identifisere reelle rettighetshavere, når offentlige registre har lite og mangelfull informasjon. Enda vanskeligere er det når kundene er fra land der det ikke finnes offentlig tilgjengelig informasjon om eierskap. Norske myndigheter bør pålegge selskaper å gi ytterligere informasjon om eierskap i offentlige registre.»
Else-Cathrine Lund,
Finans Norge⁴³

SLUTTNOTER

- 1 Dagens Næringsliv (2013, 7. desember). Facebook skatter 0,1 prosent. URL: <http://www.dn.no/forsiden/utenriks/arti-cle2730489.ece>
- 2 Balsvik, R. et al. (2009). Kunnskapsstatus for hva økonomisk forskning har avdekket om flernasjonale selskapers internprising i Norge. Bergen: Samfunns- og næringslivsforskning AS. Sammendrag. URL: http://bora.nhh.no/bitstream/2330/2173/1/R11_09.pdf
- og Gustavsen, Ø. (2011, 4. mars). Norske bedrifter gjemmer milliarder i utlandet. Aftenposten. URL: <http://www.aftenposten.no/okonomi/innland/article4048848>
- 3 Kerr, J., N. (2013). The Real Effects of Opacity: Evidence from Tax Avoidance. URL: http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2234197
- 4 Finansdepartementet (2013). Prop 1 LS, Skatter avgifter og toll i 2014. URL: <http://www.regjeringen.no/pages/38490639/PDFS/PRP201320140001LSODDDPDFS.pdf>
- 5 OECD. (2013). Measuring OECD Responses to Illicit Financial Flows from Developing Countries. URL: <http://www.oecd.org/dac/governance-development/IFFweb.pdf>
- 6 FATF. (2010). Money laundering using trust and service providers. Side 69. URL: <http://www.fatf-gafi.org/media/fatf/documents/reports/Money%20Laundering%20Using%20Trust%20and%20Company%20Service%20Providers..pdf>
- 7 United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC). (2013). Money-Laundering and Globalization. URL: <http://www.unodc.org/unodc/en/money-laundering/globalization.html>
- 8 Willebois, E. et. al. (2011) The Puppet Masters - How the Corrupt Use Legal Structures to Hide Stolen Assets and What to Do About It. Side 34. World Bank Publications. URL: <http://star.worldbank.org/star/publication/puppet-masters>
- 9 Juristforbundet. (2013). Bekjempelse av organisert kriminalitet gjennom etterforsknings- og påtalesamarbeid mellom politiet og statlige kontrolltater. S. 7. URL: <http://www.juristforbundet.no/Documents/%c3%98kokrim%20011113%20endelig.pdf>
- 10 Europol. (2009, 09. des). Carbon credit fraud causes more 5 billion euros damage for european taxpayer. Pressemelding. URL: <https://www.europol.europa.eu/content/press/carbon-credit-fraud-causes-more-5-billion-euros-damage-european-taxpayer-1265>
- 11 Sundnes, T., Sæter, K. (2012, 3. november). Farsarven. Dagens Næringsliv.
- 12 David Cameron (2013, 31. oktober) PM Speech at Open Government Partnership 2013. URL: <https://www.gov.uk/government/speeches/pm-speech-at-open-government-partnership-2013>
- 13 Riksrevisjonen. (2013). Riksrevisjonens rapport om den årlige revisjon og kontroll for budsjettåret 2012. Dokument 1. Side 46. URL: <http://www.riksrevisjonen.no/Rapporter/Sider/Dokument1for2012.aspx>
- 14 Ibid.
- 15 Sitat fra intervju med Tax Justice Network – Norge i forbindelse med arbeidet med denne rapporten.
- 16 Olsen, M. (2013, 30. November) Nyt register rydder op i firmaers skjulte ejerforhold. Politiken. URL: <http://politiken.dk/okonomi/virkomheder/ECE2144133/nyt-register-rydder-op-i-firmaers-skjulte-ejerforhold>
- 17 FATF (2011). Consultation on Proposed Changes to the FATF standards. Side 72 URL: <http://www.fatf-gafi.org/media/fatf/documents/publicconsultation/First%20public%20consultation%20document%20responses%20of%20financial%20sector%20part%202.pdf>
- 18 Sitat fra intervju med Tax Justice Network – Norge i forbindelse med arbeidet med denne rapporten.
- 19 Sitat fra intervju med Tax Justice Network – Norge i forbindelse med arbeidet med denne rapporten.
- 20 Ekeberg E. (2012, 10. okt) Pøser ut til paradiser. Klassekampen. URL: <http://www.klassekampen.no/60753/article/item/null/poser-ut-til-paradiser>
- 21 Valencia, M. (2013, 16-22. feb). Storm survivors. The Economist. URL: <http://www.economist.com/news/special-report/21571549-offshore-financial-centres-have-taken-battering-recently-they-have-shown-remarkable>
- 22 Action Aid. (2013). How Tax Havens Plunder the Poor. Side 8. Tall hentet fra IMFs «Coordinated Direct Investment Survey (CDIS)». URL: http://www.actionaid.org/sites/files/actionaid/how_tax_havens_plunder_the_poor.pdf
- 23 Ibid

SLUTTNOTER

- 24 Sasi, A. (2012, 21. aug). 40% of India's FDI comes from this building. The Indian Express. URL: <http://www.indianexpress.com/news/40--of-indias-fdi-comes-from-this-bldg/990943/>
- 25 Sharman, J. et.al. (2013). Global Shell Games: Testing Money Launderers' and Terrorist Financiers' Access to Shell Companies. Griffith University. URL: http://www.eduardomorgan.com/blog/wp-content/uploads/2012/09/Global-Shell-Games_CGPPcover_Jersey.pdf
- 26 Tax Justice Network – Norge (2012). Skjult. Et hefte om skatteparadis, kapitalflukt og hemmelighold. Side 19. URL: <http://www.taxjustice.no/ressurser/bestill-boka-skjult>
- 27 NRK. (2009, 27. mars). Blar opp for å unngå retts-sak. URL: <http://www.nrk.no/ostlandssendingen/blar-opp-for-a-unnga-rettssak-1.6545653>
- 28 Økokrim. (2013). Økokrims årsrapport 2012. Side 15. URL: [http://www.okokrim.no/www/okokrim/resource.nsf/files/www95wjft-aarsrapport_okokrim_2012/\\$FILE/aarsrapport_okokrim_2012.pdf](http://www.okokrim.no/www/okokrim/resource.nsf/files/www95wjft-aarsrapport_okokrim_2012/$FILE/aarsrapport_okokrim_2012.pdf)
- 29 Ibid.
- 29 Dugstad, L. (2010, 21. desember). Sluser milliarder til og fra skatteparadiser. Dagens Næringsliv s. 4-5.
- 30 Sitat fra intervju med Tax Justice Network – Norge i forbindelse med arbeidet med denne rapporten.
- 31 Finanstilsynet. (2013, 18. nov). Institusjoner med tillatelse til å opptre som forvalter (nominee) i norske verdipapirfonds andelseierregister. URL: http://www.finanstilsynet.no/Global/Verdipapirromradet/Forvaltningsselskaper/Tilsyn%20og%20overv%C3%A5king/Krav%20til%20konsesjon/Institusjoner_med_tillatelse_til_opptre_som_forvalter_i_norske_verdipapirfonds_andelseierregister.pdf
- 32 Finansdepartementet. (2005). Om forvalterregistrering av aksjer i norske selskaper - Bakgrunnen for særlig behandling av utenlandske aksjonærer. NOU 2005:13 kap 8. URL: <http://www.regjeringen.no/nb/dep/fin/dok/nouer/2005/nou-2005-13/9.html?id=391297>
- 33 Renå, H. (2013) Norges integritetssystem – ikke helt perfekt? Transparency International Norge. URL: <http://www.transparency.no/2013/09/15/norges-integritetssystem-ikke-helt-perfekt>
- 34 Sharman, J. et.al. (2013). Global Shell Games: Testing Money Launderers' and Terrorist Financiers' Access to Shell Companies. Griffith University. URL: http://www.eduardomorgan.com/blog/wp-content/uploads/2012/09/Global-Shell-Games_CGPPcover_Jersey.pdf
- 35 OECD. (2013). Measuring OECD Responses to Illicit Financial Flows from Developing Countries. URL: <http://www.oecd.org/dac/governance-development/IFFweb.pdf>
- 36 HM Treasury (2002). Regulatory Impact Analysis. Disclosure of Beneficial Ownership of Ownership of Unlisted Companies. Side 60.
- 37 John Howell & Co. Ltd for Global Witness. (2013). Cost of beneficial ownership declarations. URL: <http://www.globalwitness.org/sites/default/files/library/Cost%20of%20Beneficial%20Ownership%20Declaration%20Report.pdf>
- 38 G8. (2013, 18. juni). G8 action plan principles to prevent the misuse of companies and legal arrangements. G8 Communiqué. URL: <https://www.gov.uk/government/publications/g8-action-plan-principles-to-prevent-the-misuse-of-companies-and-legal-arrangements/g8-action-plan-principles-to-prevent-the-misuse-of-companies-and-legal-arrangements>
- 39 Global Witness. (2013). Company ownership: which places are the most and least transparent? URL: http://www.globalwitness.org/sites/default/files/library/GW_CA_Company%20Ownership%20Paper_download.pdf
- 40 Ibid.
- 41 Eurodad (2011). Secret structures, hidden crimes. URL: <http://eurodad.org/Entries/view/1544288/2013/01/14/Secret-structures-hidden-crimes-Urgent-steps-to-address-hidden-ownership-money-laundering-and-tax-evasion-from-developing-countries>
- 42 Transparency International. EU Policy Paper (2014). URL: <http://www.transparencyinternational.eu/wp-content/uploads/2014/01/TI-EU-Policy-Paper-Beneficial-Ownership.pdf>
- 43 Sitat fra intervju med Tax Justice Network – Norge i forbindelse med arbeidet med denne rapporten.

Personer som står bak organisert kriminalitet, skatte-svindel eller økonomisk utroskap vil ofte forsøke å skjule sin tilknytning til forbrytelsen gjennom kompliserte konsernstrukturer, skatteparadisselskaper og stråmenn. Dette undergraver et rettferdig skattesystem, det undergraver rettsstaten og det skaper konkurransevridning i markedet.

I denne rapporten beskriver vi konsekvensene av skjult eierskap og hvilke metoder som brukes for å skjule eierskap. Vi har konkrete anbefalinger til norske myndigheter, der opprettelsen av et register over egentlig eierskap er det sentrale. Vi håper denne rapporten kan bidra til å starte en offentlig debatt om et slikt eierskapsregister, og om flere tiltak som må på plass for å få mer åpenhet i skjulte eiere og skjulte pengestrømmer.

En rapport av Tax Justice Network - Norge

tax justice network
Norge

ISBN 978-82-999163-1-8 (trykt)

ISBN 978-82-999163-2-5 (elektronisk)